

کاربردهای IT در حوزه های دینی

IT

- ◆ موج چهارم
- ◆ عصر مجازی و عرصه های دینی
- ◆ مزایای صنعت IT
- ◆ انواع اطلاعات
- ◆ کاربردها و مزایای اینترنت در حوزه های دینی

اشاره

به منظور حضور در گستره جدید تبلیغ و ارشاد در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) و نیز بهره‌گیری از شبکه‌های اطلاع‌رسانی و استفاده بهینه از تجربه و تخصص اساتید فن، معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم در ۲۹ تیر ماه سال جاری به برگزاری همایش در خصوص «کاربردهای (IT) در حوزه‌های دینی» با سخنرانی دکتر علی اکبر جلالی اقدام نمود. این همایش، با هدف آشنایی مقدماتی با تعریف فناوری اطلاعات (IT) و بیان وضعیت فعلی، فرصت‌ها و تهدیدهای آن در جهان حال و آینده، ارائه راه‌های توسعه فناوری اطلاعات در حوزه‌های دینی و نیز آشنایی عمومی با مفاهیم شهرهای الکترونیکی و نقش فعالیت‌های دینی در آنها برگزار شد.

دکتر علی اکبر جلالی، فوق دکترای برق و متخصص فناوری اطلاعات (IT) از دانشگاه ویرجینیای غربی آمریکایی باشند. در حال حاضر ایشان، قائم مقام پژوهشکده الکترونیک و عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران و استادیار پاره وقت دانشگاه وست ویرجینیای غربی است.

دکتر جلالی نظریه موج چهارم، عصر مجازی را در دنیا مطرح کرده‌اند و تاکنون چندین پروژه در سطح ملی در زمینه توسعه فناوری اطلاعات انجام داده‌اند.

وی که طراح اولین مرکز جامع خدمات کاربردی اینترنت در ایران، ASP است؛ یکی از فعالان توسعه فرهنگ IT در کشور به شمار می‌رود که با ارائه بیش از ۱۰۰ برنامه رادیو و تلویزیونی و بیش از ۶۰۰ سخنرانی علمی و ارائه ده‌ها مقاله و مصاحبه در روزنامه‌ها و مجلات علمی کشور به فعالیت خود در این زمینه ادامه می‌دهد.

ایشان همچنین بانی اولین روستای اینترنتی ایران، «شاهکوه» که تاکنون نزدیک به ۹۰۰ هزار نفر از سراسر جهان از طریق وب سایت از آن بازدید کرده‌اند و اغلب رسانه‌های جهان آنرا مورد تشویق قرار داده‌اند و عضو چندین انجمن علمی بین‌المللی و تخصصی، عضو مستقل یونسکو در آموزش و فناوری منطقه آسیا و اقیانوسیه می‌باشند.

دکتر جلالی، در این سخنرانی به بررسی اهمیت IT در جهان اطلاعات پرداخته و از ورود به دنیای مجازی سخن به میان آورد و مزایا و کاربردهای اینترنت را در حوزه‌های دینی برشمرد. در ذیل خلاصه سخنان ایشان را می‌خوانیم. خوانندگان عزیز برای اطلاع از متن کامل این سخنرانی می‌توانند به نشانی www.balagh.net مراجعه نمایند.

موج چهارم

فناوری اطلاعات از صنایع نوینی است که به تدریج همه حیطه‌های زندگی بشر را در برخواهد گرفت و باید از مسامحه و کوتاهی در فراگیری و انطباق آن با نیازهای دنیوی و اخروی پرهیز کنیم؛ چنان که حضرت علی(ع) به مالک اشتر نخطی فرمود: «از مسامحه در انجام امور لازم و ضروری بپرهیز». برای درک اهمیت و جایگاه صنعت IT باید نخست بدانیم که در چه عصری زندگی می‌کنیم. به طور خلاصه، انسان از ابتدای تاریخ تاکنون، چهار

دوران یا چهار موج گسترده را تجربه کرده است: موج اول، موج تولید غذا و مواد غذایی بود که باعث به وجود آمدن جامعه کشاورزی شد. بعد از مدتی، نیاز آدمی به ابزار مناسب برای تولید بهتر و بیشتر، موج دوم را پدید آورد و آن شکل‌گیری عصر صنعت بود که در فاصله میان سال‌های ۲۰۰۰-۱۹۰۰م رخ داد. از نتایج این جامعه، رشد چشمگیر جمعیت جهان بود، چنان که در صد سال گذشته جمعیت دنیا ۱/۵ میلیارد نفر بود، ولی در حال حاضر شش میلیارد نفر شده است. موج سوم، موج اطلاعات است که بر اساس

موج چهارم چیست؟

Genetic Engineering Age

تفہیم کردم کہ در حال حاضر سالی صد ہزار نفر بہ سفر حج عازم می‌شوند و در سی سال آیندہ کہ جمعیت کشور ما بہ مرز صد میلیون نفر می‌رسد، ۹۷ میلیون نفر آنہا از لذت معنوی حضور در خانہ خدا و مشاہد مبارکہ محروم‌اند. چرا نباید برای این خیل کثیر عاشقان حرم الہی شرايطی را ایجاد کنیم کہ آنہا ہم بتوانند خانہ خدا را زیارت کنند؛ حج مجازی یعنی اینکہ وقتی شما این کلاہ را بر سرت می‌گذارید، صرفاً با فشردن یک کلید در مقابل کعبہ قرار می‌گیرید. سپس می‌گویید دوست دارم کہ در اطراف خانہ خدا مثلاً بیست ہزار نفر باشد آنگاہ شروع بہ طواف کردن و انجام مناسک الہی می‌نمایید و از آن حظی وافر می‌برید.

مطلب دیگر اینکہ حاج آقای ابوترابی، راهنمای حجّاج، در این بارہ فرمودند کہ طرح شما در مورد آموزش اعمال حج بہ حاجیان بسیار مفید است، یعنی قبل از آنکہ ما آنہا را بہ کشور عربستان عازم کنیم، در کشور خودمان بہ صورت زندہ مراحل و مناسک حج را بہ آنہا آموزش می‌دهیم تا در آنجا مشکل خاصی نداشتہ باشند و ضمن اینکہ فرآیند آموزش از جانب روحانیان کاروان‌های حج، بہ شکل مطلوبی سامان می‌یابد.

نکتہ قابل توجہی کہ بیان آن ضروری می‌نماید این است کہ هیچ‌گاہ در برابر تکنولوژی و فناوری موضع‌گیری نکنیم. البتہ در مقابل روش استفادہ و بہرہ نادرست از این صنایع می‌توان موضع گرفت و انتقاد کرد؛ مثلاً می‌توان گفت کہ باید جلوی فساد اینترنت گرفته شود، ولی صحیح نیست کہ بگوییم اینترنت بہ طور مطلق بد و خطرناک است؛ زیرا این نوع طرز تفکر، ما را از دانش روز و اطلاعات عظیم جهانی دور نگاه می‌دارد. در حالی کہ چہ اشکالی دارد یک طلبہ چندین شاگرد ہم در خارج از کشور داشته باشد و خودش را بہ یک شہر یا یک کشور محدود نکند. متأسفانہ! ایران سومین کشور دنیاست کہ جوانانش از طریق «چت» با یکدیگر ارتباط ناسالم برقرار می‌کنند. اما شما می‌توانید از همین فضا، استفادہ خوبی را برید و از این راہ بہ بحث و گفتگو بپردازید و بہ جذب نیرو و ہدایت اذہان ہمت گمارید.

برخی معتقدند کہ موج چهارم در تاریخ بشریت، عصر فضا (age Space) است و عدہای دیگر اذعان دارند کہ موج چهارم، نانوتکنولوژی (Nanotechnology) است؛ یعنی صنعتی کہ سر و

احتیاج بشر بہ داشتن علم و دانش افزون‌تر برای توسعہ در امر اختراع و گسترش بہینہ صنایع بہ وجود آمد. این موج، جامعہ بشری را بہ جامعہ اطلاعاتی تبدیل کرد و عصر اطلاعات را ایجاد نمود، افزون بر اینکہ باعث شد تا اینترنت و مراکز اطلاع‌رسانی گسترده‌ای بہ وجود آیند و صنعت IT توسعہ پیدا کند. کشور ما اینک در مرحلہ صنعتی قرار دارد و متأسفانہ هنوز وارد جامعہ اطلاعاتی نشدہ است.

این سه موج را آقای «الوین تافلر» بیان کردہ است. اما چهارمین موج بہ عقیدہ بندہ، موج عصر مجازی (Virtual age) است.

عصر مجازی و عرصہ‌های دینی

برای فہم ہرچہ بیشتر عصر مجازی یا حقیقت مجازی بہ بیان چند نمونہ می‌پردازیم. جهت ورود بہ دنیای مجازی بہ کلاہ حقیقت مجازی (Virtual Reality Hat) نیازمند هستیم؛ مثلاً فردی در خانہ‌اش نشستہ و این کلاہ را بہ سرش می‌گذارد. این کلاہ با یک سیم بہ کامپیوتر و سوپر کامپیوتر وصل است و بہ عنوان مثال، او می‌خواہد یک روحانی را در منزلش حاضر کند تا او را موعظہ دہد و یا برایش روضہ بخواند. پس از انتخاب و زدن یک کلید، فرد مورد نظر در جلوی دیدگانش حاضر می‌شود و با او شروع بہ سخن گفتن و یا روضہ خواندن می‌کند. ولی در واقع و عالم خارج، شخصی وجود ندارد، بلکہ این یک تصویر مجازی است کہ وجود ہم دارد و ما آن را احساس و اثراتش را درک می‌نماییم.

مثال دیگر اینکہ اگر بخواہیم یک جفت کفش از فلان فروشگاه در مشہد بخریم، در صورت وجود دنیای مجازی، در همان لحظہ‌ای کہ در خانہ نشستہ‌ایم، داخل فروشگاه مورد نظر می‌روییم، کفش دلخواہ را پس از پا کردن و اندازہ گرفتن، سفارش می‌دهیم و از فروشنندہ آنرا می‌خریم. بہ محض اینکہ کلاہ را از سرمان برداریم، چند دقیقہ بعد زنگ خانہ بہ صدا در می‌آید و کفش انتخابی را برایمان می‌آورند.

اکنون در آزمایشگاہ M.I.T در آمریکا یک مدل ساخته شدہ کہ در آن، مثلاً یک ہستہ پرتقال را بہ یک دانش‌آموز می‌دهند. وقتی کلاہ مجازی را بر سرش نہاد، در مقابلش تلی از خاک ظاہر می‌شود و او ہستہ پرتقال را زیر خاک می‌کارد. آنگاہ جلوی چشمانش این درخت، شاخہ پیدا می‌کند، برگ و شکوفہ می‌دہد و در نہایت بہ میوہ می‌نشیند و آن دانش‌آموز، پرتقال را از درخت می‌چیند، پوست می‌کند، بو می‌نماید، اما ہمین کہ می‌خواہد بہ دہان بگذارد، دیگر چیزی وجود ندارد. این یک مدل آزمایشگاهی است کہ تا این مرحلہ انجام شدہ است.

بندہ در «ملبورن» استرالیا و نیز در تایلند برای اولین بار اثبات کردم کہ فقط دو دہہ دیگر با دنیای مجازی فاصلہ داریم؛ بہ گونه‌ای کہ مرزها بہ طور کامل کنار می‌رود و حرکت ما از یک کشور بہ کشور دیگر بہ صورت مجازی صورت می‌گیرد. بدیہی است کہ در چنین شرايطی، فرصت تبلیغ دین و اشاعہ معارف ناب اسلامی کاملاً مہیا می‌شود.

سال گذشتہ کہ بہ اتفاق اساتید دانشگاہ بہ مکہ مکرمہ مشرف شدہ بودیم، در آنجا حج مجازی را مطرح کردم. نخست، خیلی مورد ہجوم قرار گرفتیم و این نظر را قبول نداشتند و بہ من می‌گفتند کہ در جوار خانہ خدا این مسائل را مطرح نکن. بندہ بہ بعثہ رہبری مراجعہ کردم و حج مجازی را برایشان این گونه

کامپیوتری است. در حالی که روضه‌هایی که شما می‌خوانید، پنجاه هزار بیت کامپیوتری است. یکی از مزیت‌های IT این است که ضریب انتقال آموزش را در حد خیلی بالایی افزایش می‌دهد. بدیهی است که این امور در زمینه تبلیغ دین و گسترش اسلام ناب محمدی، بسیار مطلوب می‌باشد.

به هر حال، در عصر حاضر معیار پیشرفت در مسیر دانش، توسعه یافتگی اطلاعات است. مردم دنیا قم و حوزه علمیه را در صورتی می‌شناسند که شما اطلاعات خود را روی اینترنت برید و آن را در دسترس جهانیان قرار بدهید. ضمن اینکه باید تولید، توزیع و استفاده صحیح از اطلاعات از طریق دوره‌های مدیریت و تکنولوژی اطلاعات توسعه یابد. از اینرو، ضروری است در حوزه‌های علمیه کسانی را داشته باشیم که بتوانند حجم انبوهی از Data را مدیریت نمایند تا احاد جامعه اسلامی از مزایای IT بهره‌مند شوند و گستره دنیا از اطلاعات مفید و ارزشمند دین که در گذشته و کنار این مرز و بوم در حال تولید شدن است، کمال استفاده را ببرند.

انواع اطلاعات

برخی از اطلاعات بالقوه و بعضی دیگر خام‌اند. اطلاعاتی که ما در اختیار داریم، خیلی با ارزش است، ولی خام است و هیچ‌کس به این داده‌ها دسترسی ندارد. می‌توان همین اطلاعات خام را پروراند و به صورت متبلور در اختیار همگان قرار داد. اطلاعاتی که هم اکنون بر روی اینترنت وجود دارد، در شمار اطلاعات متبلور است. البته، انسان به دنبال اطلاعاتی است که مورد نیاز اوست. از این رو، باید به دنبال دست یافتن به اطلاعات ضروری و لازم بود و از اتلاف وقت و هزینه پرهیز کرد.

به طور کلی تمامی داده‌هایی که در اینترنت وجود دارد، درست نیست، برخی اطلاعات نادرست، و برخی دیگر حقیقی یا درست می‌باشد. پس لازم است یک معیار صحیح برای سنجش اطلاعات داشته باشیم و به اصطلاح روان‌شناس اطلاعات بشویم و به محض ورود به فضای اطلاعات درست را از نادرست و سره را از ناسره تشخیص دهیم؛ چه اینکه اطلاعات صحیح و به موقع، باعث افزایش قدرت در تصمیمات خردمندانه و عامل افزایش آگاهی

کارش با اتم و مولکول است و بشر برای تولید مواد، دیگر سراغ کارخانه نمی‌رود، بلکه مولکول‌ها را کنار هم می‌چیند و مثلاً یک لیوان می‌سازد. بعضی هم می‌گویند موج چهارم، عصر ژنتیک است. ولی به نظر بنده، موج چهارم را همان طور که گفتم عصر مجازی می‌دانم. در عصر مجازی، ذوق و شوق بشر در نیل به معنویت است. انسان به جایی می‌رسد که همه چیز را تجربه کرده و دیگر ارزش و قداست خانواده را می‌فهمد و اهمیت و احتیاج به معنویت را به خوبی درک می‌کند. در چنین جهانی، اگر ما خودمان را همراه صنعت IT نسازیم و در ارائه معارف اسلامی از ابزارهای نوین اطلاعاتی بهره نگیریم، از قافله عقب می‌مانیم.

بنابراین، نقش فناوری اطلاعات در حوزه‌های دینی، مثل نقش فناوری اطلاعات در امور اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است. از آنجا که صنعت IT کمک شایانی به توسعه دانش و انتقال فرهنگ می‌کند، باید به آن توجه نمود؛ چرا که دین و اقتدار ما وابستگی عمیقی به فرهنگ دارد و بهترین راه توسعه و انتقال فرهنگی دینی و اجتماعی، و حفظ نظام اسلامی و ارزش‌های دینی، استفاده از فناوری اطلاعات است و کلید ورود به هزاره سوم، IT می‌باشد.

مزایای صنعت IT

اولین مزیت IT این است موجب فزونی اختراعات و اکتشافات می‌گردد؛ چون قادر است مغز چند میلیارد انسان را کنار هم قرار دهد. در چنین وضعیتی هر لحظه از گوشه و کنار جهان اختراعی تازه به چشم می‌خورد و هر روزه شاهد ابداعات نوین در عرصه‌های مختلف خواهیم بود.

یکی دیگر از فواید این صنعت، کاهش هزینه‌هاست. ضمن اینکه IT به ما کمک می‌کند تا اطلاعاتمان را جدول‌بندی کنیم و به شکلی مطلوب به ساماندهی امور بپردازیم و از کمترین وقت، بیشترین استفاده‌ها را ببریم.

وجود این گونه مزیت‌ها در صورت توسعه IT در حوزه‌های دینی، موجب می‌شود که فعالیت‌های مفیدی که در حوزه علمیه قم انجام شده سامان یابد و به جای کارهای موازی، به خلاقیت (Creativity) و نوآوری (Innovation) روی آورند.

در جهان امروز، ضریب انتقال چهار میلیون و سیصد هزار بیت

و دانش است.

کاربردها و مزایای اینترنت در حوزه‌های دینی

اقتصاد دنیا در حال ورود به اینترنت است. اینترنت ما را از اقتصاد بازوی متکی بر دست و انسان‌ها به اقتصاد مبتنی بر دانش سوق می‌دهد. جدول ذیل که از مجله صنعت و توسعه گرفته شده میزان توسعه موضوعات مختلف بر روی اینترنت را به خوبی نشان می‌دهد:

تجاری	٪۸۲/۱
علمی/دانشگاهی/آزمایشگاهی	٪۶
پهناشتی/پزشکی	٪۲/۶
صفحه‌های شخصی	٪۲/۳
انجمن‌های علمی	٪۱/۹
پورنوگرافی	٪۱/۵
مباحث اجتماعی	٪۱/۴
دولت	٪۱/۲
مذهب	٪۰/۸

همان‌طور که مشاهده می‌کنید، ۸۲٪ فعالیت‌های اینترنتی به موضوع تجارت اختصاص یافته است؛ یعنی تجارت دیتا از طریق اینترنت انجام می‌شود. مسائل مستهجن و امور فاسد که تحت عنوان «پورنوگرافی» مطرح است، ۱/۵ درصد می‌باشد و این عدد در مقایسه با استفاده‌های مطلوب دیگری که از اینترنت در جهان می‌شود، بسیار ناچیز است. ولی متأسفانه دشمن از جمله «CNN»، این چنین تبلیغ می‌کند که ۸۸٪ مردم ایران به سایت‌های جنسی رجوع می‌کنند. اینها فهمیده‌اند اگر بخواهند ایران را از مزایای اینترنت محروم کنند باید دائماً تبلیغ کنند که اینترنت مخرب است، فسادآور است و ضد دین است. آیا این دسیسه دشمن نیست که ما را از دانش جهانی عقب نگاه دارد؟ بدیهی است که منظورشان دور نگه داشتن جوامع اسلامی از توسعه و پیشرفت نوین می‌باشد و می‌خواهند به بهانه آن عده اندک، این خیل عظیم را محروم نمایند. برای حل قضیه پورنوگرافی، راه‌های زیادی وجود دارد. یکی از راه‌ها این است که همچنان که بنده به آموزش و پرورش توصیه کرده‌ام در کتاب‌های درسی آدرس‌های اینترنتی را اضافه کنیم و به دانش‌آموزان تکلیف بدهیم که روی آدرس‌های اینترنتی سالم بروند.

در حوزه دینی نیز وقتی دارید کتابی می‌نویسید، چنانچه مطلبی را از اینترنت یا پایگاه‌های جهانی گرفته‌اید، نشانی آن را هم بنویسید تا خواننده بتواند به آدرس آن مراجعه کنند. باید همدیگر را عادت بدهیم که به نشانی‌های خوب و ارزشمند هم توجه کنیم. برای خودتان E-mail درست کنید و در سخنرانی‌های خود پست الکترونیکی‌تان را معرفی کنید تا از این طریق با شما ارتباط برقرار نمایند.

یکی دیگر از کاربردهای اینترنت در حوزه‌های دینی، ایجاد حوزه مجازی است. در این صورت، حیطة تدریس شما به یک جا محدود

نمی‌شود و طلاب از کشورهای مختلف می‌توانند در یک زمان و در کنار یکدیگر به تحصیل مشغول شوند و به آسانی با هم ارتباط داشته باشند و به بحث و گفتگو بپردازند.

و یا در مورد مسائل شرعی از این راه می‌توان به راحتی به سوالات مردم پاسخ گفت؛ مثلاً اگر کسی در زمینه شیوه وضو گرفتن پرسید می‌توانید با ارسال عکس و فیلم مخصوص به این عمل برای شخص مقابل او را به شکل مطلوبی تعلیم دهید.

نتیجه‌گیری

در حوزه دینی کاربردهای زیادی برای IT وجود دارد. امیدوارم این سخنرانی زمینه‌ای شود که به زودی در حوزه علمیه، درس IT هم به عنوان یک درس اجباری تصویب شود و طلاب علوم دینی را با این ابزار کارآمد به نحو شایسته‌ای آشنا سازیم.

در عصری که سر می‌بریم که جامعه، تجارت و آموزش به سوی IT می‌رود. حال چنانچه از این حرکت روزافزون جهانی عقب بمانیم، دیگر نمی‌توانیم کاستی‌ها را جبران کنیم. عقیده ما بر این است که حوزه‌های دینی از این ابزارهای نوین برای انتقال مفاهیم فرهنگی و دینی استفاده مطلوب را ببرند. یکی از مشکلات مهم بی‌توجهی به IT، فرار مغزهاست. اگر ما به اندیشه‌ها بها ندهیم، به جایی می‌روند که Information و سرمایه است. متأسفانه! کشور ایران در زمینه فرار مغزها، رتبه اول را در میان نود کشور جهان دارد.

مطلب مهمی که لازم می‌دانم در پایان سخنانم به عنوان جمع‌بندی بحث بیان کنم، مفهوم چشم‌انداز (Vision) است. برای انجام هر کاری چهار چیز نیاز است: چشم‌انداز، مأموریت، استراتژی و طرح.

به عنوان مثال، وقتی شما می‌خواهید به شهر مشهد بروید، در اینجا چشم‌انداز شما برای سفر شهر مشهد است و نه شهر دیگری. حالا نوبت به قصد و هدف از این سفر می‌رسد؛ زیارت کردن حرم حضرت رضا(ع) بیانگر نوع مأموریت شماست که آن را Mission می‌گویند. اما استراتژی یا سیاست شما مربوط به این می‌شود که با چه وسیله‌ای می‌خواهید این مسیر را طی کنید. و در پایان نیازمند طرح هستید؛ اینکه چند روز می‌خواهید در شهر مشهد اقامت نمایید، چه مقدار پول همراه داشته باشید و با چه کسانی بروید، اینها همه جزء طرح سفر می‌باشد.

در خصوص بحث کاربرد IT در حوزه‌های دینی نیز این چهار چیز ضروری است. اول باید بدانید که چشم‌انداز یا Vision شما کجاست؟ هدف و مأموریت شما در این چشم‌انداز چیست؟ IT در زمینه استراتژی یا مسیر نیل به این هدف ما را کمک می‌کند و راه را برای رسیدن به چشم‌انداز نهایی و هدف آرمانی کوتاه می‌نماید. حال، برای اجرای این امور، نیازمند طرح جامع هستیم. در کشور ما طرح وجود دارد، ولی اینکه Vision کجاست و مأموریت‌مان کدام است و از چه مسیری می‌خواهید به این هدف و یا چشم‌انداز برسید، روشن نیست. بنابراین، جهت توسعه فناوری اطلاعات در حوزه‌های دینی باید به این امور توجه داشت و شجاعانه اقدام نمود و از تکنولوژی روز، در راه اشاعه دین و ارزش‌های متعالی اسلام استفاده کافی را برد.